

УДК 159.9:316.37

Психологічні аспекти вимірювання довіри в міжособистісних відносинах

Яновська С. Г., Белінська А.О.

В статті описано процес конструювання експрес-методики для оцінки установок на довіру. Показано її рівень дискримінативності та надійності. Виявлено кореляційні зв'язки тверджень методики зі шкалами багатфакторного опитувальника Кеттела та проведено факторізацію даних. Факторний аналіз тверджень методики виявив основні психологічні аспекти довіри та недовіри, що пов'язані з наміром прийняти особисту вразливість, яка основана на позитивному очікуванні відносно намірів та поведінки іншого.

Ключові слова: довіра, конструювання експрес-методики, оцінка установок на довіру.

В статье описан процесс конструирования экспресс-методики для оценки установок на доверие. Рассчитана дискриминативность и надежность методики. Определена корреляционная взаимосвязь утверждений методики со шкалами многофакторного опросника Кеттела и проведена факторизация данных. Факторный анализ утверждений выявил основные аспекты доверия и недоверия, которые связаны с намерением принять собственную уязвимость, основанную на положительном ожидании относительно намерений и поведения другого.

Ключевые слова: доверие, конструирование экспресс-методики, оценка установок на доверие.

In the article the process of constructing of expressmethod is described for the estimation of options on a trust. Diskriminativnost' and reliability of method is expected. Cross-correlation intercommunication of claims of method is certain with the scales of multivariable questionnaire of Kettela and factorization of information is conducted. The factor analysis of assertions exposed the basic aspects of trust and mistrust, which are CPLD with the view of to accept own vulnerability, based on positive expectation in relation to intentions and conduct other.

Keywords: trust, constructing of expressmethod, estimation of options on a trust.

Довіра в міжособистісних відносинах є одним з ключових моментів спілкування, що сприяє ефективній взаємодії та розвитку особистості. Аналіз теоретичних підходів до розуміння феномену довіри в психології, розкриває велике значення довіри в житті людини, її роль в існуванні та розвитку особистості. Проблема довіри досліджується в роботах багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів: Е.Аронсон, М.Бубер, К.Р.Роджерс, Е.Фромм, Е.Еріксон, Д.Джонсон, В.П.Зінченко, І.А.Ільїн, Б.А.Рутковський, А.Б.Купрейченко та ін.

Д.Джонсон вказує на те, що довіра є абсолютно необхідною умовою для розвитку та поглиблення стосунків між людьми. У міру того, як двоє людей продовжують довіряти одне одному й саморозкриватися, стосунки між ними поглиблюються.[1] В.П.Зінченко розкриває причини виникнення кризи довіри в області економіки, політики, суспільного життя та дає прогнози на майбутнє.[2] Т.П.Скрипкіна вважає, що довіра є фундаментальною умовою взаємодії людини зі світом[5]. А.Б.Купрейченко і С.П.Табхарова розглядають загальні ознаки довіри та недовіри: довіра виникає в умовах невизначеності та неможливості контролю. Довіра є станом відкритості. Надлишок довіри може іноді причинити значну шкоду, а оптимальний рівень недовіри – суттєву користь[4]. В.С. Сафонов визначає довірливе спілкування через акт довіри – людина довіряє іншій інформації; таким чином автор звертається до однієї з феноменологічних характеристик довіри, а саме – саморозкриття [5]. Нажаль, при всій широті теоретичних досліджень, на цей час недостатньо розроблений методичний інструментарій для визначення кількісних та якісних характеристик довіри.

Метою нашої роботи було конструювання експрес-методики для оцінки установок на довіру.

На першому етапі конструювання методики нами було зібрано первинний матеріал із сорока тверджень, які відповідають різному рівню довіри між людьми. В нашій роботі ми використовували різні афоризми, та народні висловлення щодо різного ступеня довіри між людьми. Твердження, що були обрані нами, мали оригінальну закінчену думку записану в лаконічній формі, що легко запам'ятовується та відтворюються. Наприклад: «Довіра – ключі до серця», «Не довіряй посмішці ворога», «Довіра народжує довіру», «Не можна вірити тому, хто всім довіряє» та ін. Дані твердження оцінювались 120 респондентами чоловічої та жіночої статі (відповідно 58 та 62 людини), віком від 23 до 60 років. Далі, за результатами кореляційного аналізу нами було виділено 15 тверджень, що й стали основним матеріалом нашої методики.

Дискримінативність методики було перевірено за допомогою коефіцієнта Фергюсона. Коефіцієнт δ Фергюсона методики дорівнює 0.98. Отриманий показник можна вважати наближеним до 1, це в свою чергу свідчить про те що: відбувається рівномірний розподіл у вибірці; дискримінативність тесту існує; тест є інформативним. [3]

Для перевірки на надійність методики нами було використано декілька методів. Одним з таких методів був метод розщеплення на парні й непарні завдання. Співвідношення сум двох половин тесту дорівнює 0.84. Також, було обчислено коефіцієнт альфа Кронбаха, який дорівнює 0.83, що свідчить про наявність значущої кореляції між двома групами завдань. [3] Отже, надійність нашої методики досить висока.

На останньому етапі розробки методики нами було виявлено кореляційні зв'язки тверджень методики зі шкалами багатфакторного опитувальника Кеттела та проведено факторізацію даних. Було виявлено значущий прямий кореляційний зв'язок зі шкалою N «прямолинійність та діловитість» та зворотній зі шкалою Q1 «консерватизм – радикалізм».

За результатами факторного аналізу методом головних компонент було отримано шість факторів, до яких ввійшли наступні висловлювання нашої методики.

Фактор1 «Відкритість», % дисперсії - 20,817; вага фактору - 3,123. До даного фактору входять наступні твердження:

1. «Доверие – это ключ к сердцу» (0,724)
2. «Не доверяй улыбке врага» (0,649)
3. «Доверяй людям, и они будут верны вам» (0,645)
4. «Нельзя доверять тому, кто всем доверяет» (0,618)
5. «Я не доверяю тому, кто сам никому не доверяет» (0,564)
6. «Больше всего оживляет беседу взаимное доверие» (0,517)

Даний фактор є уніполярним, до нього увійшли твердження, які мають лише позитивне значення. Його можна охарактеризувати як готовність людини до довіри, здатність відкритися іншій людині та встановлювати довірливі відносини, сприймаючи інших такими як вони є. Цей фактор вказує на доброзичливість у стосунках між людьми.

Фактор 2 «Замкнутість», % дисперсії – 16,714; вага фактору – 2,507. До даного біполярного фактору входять наступні твердження:

1. «Не всем верь, запирай крепче дверь» (0,735)
2. «Доверчивых легко обмануть» (0,696)
3. «Доверяйте людям, и они будут верны вам» (-0,517)

«Замкнутість» характеризується як недовіра до соціуму, до людей, з якими встановлюються контакти. Цей фактор вказує на те, що людина не може відчувати себе вільно в незнайомій ситуації та її неготовність визнати свою вразливість. Також характеризується як відокремленість, наявність власної автономії та дистанційованість від соціуму.

Фактор 3 «Наївність», % дисперсії – 12,276; вага фактору – 1,841. До даного біполярного фактору входять наступні твердження:

1. «Люди глупо доверчивы» (0,671)
2. «Нельзя доверять тому, кто всем доверяет» (0,503)
3. «Сочувствие вызывает доверие» (-0,661)

Цей фактор містить судження людини про речі і події, що виникають з якихось дивних і безглузких передумов та обумовлені замряністю та нереалістичністю. Він також вказує на безумовне позитивне очікування щодо поведінки іншого.

Фактор 4 «Некритичність», % дисперсії –10,860; вага фактору – 1,629. До даного біполярного фактору з найбільшою вагою входять наступні твердження:

1. « Я склонен верить всему сказанному» (0,716)
2. «Доверчивый человек – добродушный» (-0,707)

Цей фактор вказує на те, що людина може бути безумовно довірливою, некритичною до оточуючих та власних принципів життєдіяльності. Все, що відбувається в її житті приймається на віру без осмислення та раціональної оцінки.

Фактор 5 «Беззахисність», % дисперсії фактору – 8,754; вага фактору – 1,313 До даного біполярного фактору з найбільшою вагою входять наступні твердження:

1. «Люди глупо доверчивы» (0,573)
2. «Доверие рождает доверие» (-0,535)

Цей фактор вказує на готовність до саморозкриття та довіру іншим, що робить людину беззахисною в процесі міжособистісного спілкування. Людина демонструє особисту вразливість, не використовує захисні механізми в процесі взаємодії з іншими.

Фактор 6 «Обізнаність», % дисперсії фактору – 7,524; вага фактору – 1,129. До даного біполярного фактору з найбільшою вагою входять наступні твердження:

1. «Я не доверяю человеку. если плохо его знаю» (0,573)
2. «Я не доверяю тому, кто сам никому не доверяет» (-0,560)

Цей фактор вказує на необхідність раціонального ставлення до оточуючих та інформації, яку вони пропонують. Оскільки довіра виникає в ситуації ризику, то збільшення довіри можливо при збільшенні обізнаності щодо інших. Це також пов'язано з життєвим досвідом людини. Наявність достатнього життєвого досвіду дозволяє, людині обирати рівень довіри до тієї чи іншої життєвої ситуації.

Проведений факторний аналіз тверджень методики виявив основні психологічні аспекти довіри, що пов'язані з наміром прийняти особисту вразливість, яка основана на позитивному очікуванні відносно намірів та поведінки іншого.

Таким чином, нами було розроблено методику для оцінки установок на довіру, яка може бути використана для виявлення ступеня довіри в міжособистісному спілкуванні та міжгруповій взаємодії суб'єктів. Експрес-діагностика ступеня довіри в діалозі має практичне значення для підвищення ефективності міжособистісної взаємодії.

Література

1. Джонсон Д. Встановлення та збереження довіри// Практична психологія та соціальна робота – 2003 - №6 – с.22-29
2. Зинченко В.П. Психология доверия – Самара: Изд-во СИОК – 2001 –104 с.
3. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов - Киев: ПАН ЛТД, 1994г. – 156-175.
4. Купрейченко А. Б., С. П. Табхарова; Критерии доверия и не доверия личности другим людям // Психологический журнал – 2007 - №2 – с. 55 – 67.
5. Скрипкина Т.П. Психология доверия – М.: ВЦ „Академия”, - 2000 -264с.